

hi per Christum propitium fore: elevato denique in spem animo, Deus summe bonus et summe justus exhibetur, quo fit, ut contritus homo, diligere divinam bonitatem et justitiam incipiat, Deum nempe veluti totius rectitudinis, sive justitiæ fontem, et hujusmodi amoris novæ vitæ inchoatio, de qua Tridentinum loquitur, et efficax novæ vitæ propositum, quod consistere in homine sine Dei summe boni dilectione non potest.

(45. XVII. Ex his facile liquet, quam æqua sit censura cleri Gallicani, dum hanc propositionem proseripsit in comitiis generalibus anno 1700 celebratis: « Attritio ex gehennæ metu sufficit etiam sine ulla Dei dilectione, sine ullo ad Deum offensum respectu, quia talis honesta et supernaturalis; » ait enim: « Hæc propositio, qua a dispositionibus necessariis ad absolutionem excluditur quilibet ad Deum offensum respectus, temeraria est, scandalosa, pernicioza, et in hæresim inducit: » deinde vero suam doctrinam ita explicat: « Post absolutas propositionum censuras, supersunt quædam pro rei gravitate enucleatius exponenda, et ab ipsis principiis in apertam lucem deducenda.

« Et quidem de dilectione Dei sicut ad sacramentum baptismi in adultis, ita ad sacramentum poenitentiae, quæ est laboriosus baptismus, requisita, ne necessariam doctrinam omittamus; hæc duo in primis ex sacrosancta synodo Tridentina monenda et docenda esse duximus.

« Primum, ne quis putet, in utroque sacramento requiri ut præviam contritionem eam, quæ fit charitate perfecta, antequam actu suscipiatur; hominemque Deo reconciliet; alterum, ne quis putet, in utroque sacramento securum se esse, si præter fidei et spei actus, non incipiat diligere Deum, tanquam omnis justitiæ fontem.

« Neque vero satis adimpleri potest utriusque sacramento necessarium vitæ novæ inchoandæ, ac servandæ mandata divina propositum, si poenitens primi ac maximi mandati, quo Deus toto corde diligitur, nullam curam gerat, nec sit saltem animo ita præparato, ut ad illud exsequendum, divina opitulante gratia, sese excitet ac provocet.

« Placet etiam caveri a sacramenti Poenitentiae ministris, ne in hoc Poenitentiae sacramento, aliisque sacramentis conferendis, sequantur opinionem probabilem de valore sacramenti, relicta tutiore: neque poenitentes ipsorum fidei animam suam committentes admonere cessent, ut in poenitendo inchoatæ saltem dilectionis Dei ineant viam, quæ sola secunda sit: graviter peccaturi in hoc salutis discrimine, vel eo solo, quod certis incerta præponant.»

(46. XVIII. Afferendæ hic essent ad id magis comprobandum Scripturæ ac Patrum auctoritates; at eas de industria omitimus, cum legere quisque illas possit apud satis obvios auctores, qui easdem collegere. Videantur Carolus Witasse, Laurentius Berti, auctor de re sacramentaria, Da-

niel Concina, alique doctissimi recentiores, qui hanc controversiam in suis operibus theologice fusim pertractant. Nobis enim sat est argumenta indicare, quæ Patres antiquioresque theologi suggerunt. (47. Primum itaque sit: lex ipsa naturæ postulat, ut homo, qui peccando pervertit divinæ Providentiæ ordinem, Deum offendit, ejusque inimicus evadit, dum eidem Deo reconciliari desiderat, ita in se ipsum redeat, ut serio atque efficaciter proponat, restitutum velle turbatum per ipsum divinæ Providentiæ ordinem, compensatum Deo illatam injuriam ac conciliatam iterum sibi Dei amicitiam. Quis enim dicat, conversum ad Deum peccatorem esse, si servatum nolit stabilitum a divina justitia ordinem, si compensare pro illata injuria recuset, si denique inire cum Deo amicitiam enixe non optet? At efficaciter non vult servatum constitutum ordinem, qui amare saltem non incipit Deum tanquam totius justitiæ fontem, scilicet tanquam eum, per quem totius rectitudinis ordo constitutus est; si non incipiat diligere ipsum tanquam summum bonum, cum rectus ordo exposcat, ut Deus super omnia toto corde diligitur; neque pro illata Deo injuria vult efficaciter compensare, qui sublatum Deo debitum amorem accreataris tributum, eidem Deo iterum restituere efficaciter non constituat; qui vero Deum amare non incipit, qua summum bonum est, non vult profecto efficaciter eidem debitum restituere amorem; nec demum inire cum Deo amicitiam efficaciter desiderat, qui eum initiali saltem amore amicitiae non diligit. Deinde, Scripturæ in homine poenitente exigunt: *Ut revertatur ad Deum in universo corde suo et tota anima sua, III Regum viii, atque I Joannis iii aiunt: Eum, qui non diligit, manere in morte.* Quomodo vero in universo corde suo et in tota anima sua reversus ad Deum homo dici potest, si saltem amare ipsum non incipiat? Scimus enim, non nisi per amorem cor et animam hominis ad Deum reverti. Quomodo deinde novam vitam inchoasse dicetur, ut concilium Tridentinum in poenitente postulat, qui non diligendo maneat in morte, si saltem per initium charitatis non incipiat diligere Deum? Reliqua facile patent ex dictis.

(48. XIX. Ex iis, quæ dicta sunt, facile colliges, amorem, qui requiritur in poenitente, secundum Tridentini definitionem, non esse amorem concupiscentiæ et spei, sed amorem amicitiae ac saltem charitatis initium. Id enim cum ex eo constat, quod amor concupiscentiæ spem præcedat, ut diximus, et quod concilium præter fidem et spem, alium virtutis actum exposcat: « Quo diligere incipiat Deum tanquam omnis justitiæ fontem; » tum etiam ex eo, quod propositum novæ ineundæ vitæ involvere secum debeat efficax desiderium servandæ primæ ac maximum mandatum, diligendi scilicet Deum super omnia. Efficax autem hujusmodi desiderium, aut dilectionis initium est, aut dilectionem ipsam secum necessario trahit, per quam homo di-

citur novam inchoare vitam. Non est ergo audiendus Honoratus Tournely, qui de amore concupiscentiæ et spei locutos fuisse Tridentinos Patres affirmat, nec etiam P. Gabriel Antoine, qui postquam probavit necessitatem initii charitatis, ad declinandam fortasse aliquorum invidiam, concludit, sufficere amorem, quo Deus diligitur « præcise ex motivo spei seu concupiscentiæ. »

(49. XX. At inquirunt, in sacramento Poenitentiae hominem ex attrito fieri contritum, ut universim theologi affirmant; id vero dici non posset, si ex motivo charitatis concipi deberet dolor prærequisitus; tunc enim ante absolutionem contritus homo esset. At audiant doctissimum theologum Alphonsum Vivaldum, qui in *Candelabro aureo*, tit. *De attritione*, q. 8, rem ita exponit: « Quotiescunque invenitur in doctoribus, quod attritio fit contritio, vel attritus cum sacramento fit contritus, intelligendum est de attritione perfecta, de illa nimirum, qua propter Deum pure dolemus de peccatis; sed non ita fervide, et super omnia, ut par erat. Audiant Joannem Vignarium, Instit. *De sacram. Poenit.*, cap. 16, § 4, tit. *De contritione*: « Si attritio dicatur dolor de peccatis voluntarie assumptus propter timorem servilem. . . ut scilicet sit detestatio peccatorum propter metum pœnæ, vel propter Deum non summe dilectum; tunc attritio nunquam fit contritio, nec ex attrito aliquis fit contritus, nisi ad hunc sensum, quod post attritionem venit contritio; sicut dicimus, ex mane fit meridies, et ex injusto fit justus consecutive; sic postquam aliquis fuit attritus, fit contritus, attritione desinente propter aliud principium sive objectum superveniens, quod est timor filialis, vel Deus summe dilectus: et hæc fuit opinio S. Thomæ in 4. Si vero attritio dicatur dolor voluntarie assumptus propter Deum summe dilectum, sed non cum sufficienti, et requisita intentione sive gradu, puta quia non est ex toto corde et ex tota mente, etc., sicut cum motus naturalis a principio fit remissus, et in fine velocissimus; et tamen est idem motus, qui successive perficitur: sic attritio ista per continuationem, vel applicationem absolutionis fit contritio; et sic intelligitur id, quod a doctoribus communiter dicitur, quod virtute clavium ex attrito fit contritus. »

(50. XXI. Sed iterum aiunt, qui Deum amat, spiritualiter vivit: præmissis ergo amore Dei super omnia, quid sacramentum præstabit? Qua ratione poenitentia vere dici sacramentum mortuorum poterit? Respondet auctor Summæ Alexandrinæ, varios esse vitæ spiritualis gradus: « Habet illa exordium suum, progressum, perfectionem. Amor vitæ cordis est, amor inchoatus est initium vitæ spiritualis; amor proventus est progressus vitæ spiritualis, secundum illud S. Augustini: « Inchoata charitas inchoata justitia est; perfecta charitas perfecta justitia est. » Peccator itaque imperfecte contritus sive attritus, Deumque, ut omnis justi-

tiae fontem, diligere incipiens, vivit vita inchoata, quæ dispositio est ad vitam perfectam, ex charitate perfecta, et a sacramento ipsam conferente procedentem. Duplicis hujus vitæ distinctionem approbavit Pius Quintus sanctissimus pontifex, cum Michaelis Baii propositionem sexagesimam tertiam his verbis conceptam inter alias damnavit: « Illa distinctio duplicis vivificationis, alterius, qua vivificatur peccator dum ei poenitenti, et vitæ novæ propositum, et inchoatio per gratiam inspiratur: alterius, qua vivificatur, qui vere justificatur, et palmis vivus in Christo rite efficitur, commentitia est, et Scripturis minime conveniens judicatur. » Et quamvis ante susceptionem sacramenti, seu ante absolutionem sacramentalem vivat poenitens, seu vita inchoata et imperfecta, cum imperfecte contritus est, seu vita perfecta, cum perfectam contritionem habet; poenitentia nihilominus sacramentum est mortuorum, quia peccatores vivificat per dispositiones, vel partes sibi prævias, sibi que connexas, quæ etiam efficaciam ab ipsa mutantur. »

(51. XXII. Cum itaque valde probabile sit, hominem ex motivo charitatis dolere oportere de peccatis, ut sufficienter dispositus sit ad justificationem obtinendam in sacramento Poenitentiae, et cum hæc tutior sit via, quæ ad salutem peccatores perducit, manifestum est, post Innocentii XI decretum, confessores omnes teneri ad hortandos poenitentes suos, ut pro viribus conentur dolorem ex hoc motivo concipere antequam absolutionem recipiant, secundum monitum S. Caroli Borromæi in edita pro confessariis instructione. (52. Ad tollendos vero hæc de re scrupulos, animadvertendum duximus, ex motivo charitatis detestari peccata etiam illos, qui doleant ex eo, quod a Deo separari timeant, ejusque beatifica visione privari. Ii enim Deum tanquam omnis justitiæ fontem gratis amore casto diligunt, ut docet S. Augustinus, serm. 78, alias 19, *De verbis Apostoli*, c. x quia, qui amant videre Deum suum, timentque hæc visione privari, divinam justitiam amant, sive Deum tanquam omnis justitiæ fontem. Item, qui Deum diligunt ut bonum suum, ac æternam suam beatitudinem, illum amicitiae, non concupiscentiæ desiderio expectant; nam non deprimunt Deum ad commodum suum, quod amoris concupiscentiæ proprium est; sed eum ita diligunt, ut se illi omnino subiciant, illi obediant, et in illo tanquam in suo ultimo fine requiescant. Idem etiam constat ex S. Augustino, in *Psalm. xxxiv*, ubi ait: « Exigit a te, ut eum gratis colas, non quia dat temporalia, sed quia præstat æterna. » Hinc S. Bernardus serm. 8, *De diversis* invicte probat, mercenarium non esse hominem, qui Deum diligit ut finem suæ beatitudinis, « qui paternam inhiat hæreditati, eamque toto affectu expectat et exspectat, quam nimirum filii mercenarii esse, non mercenarii, Propheta testatur, inquit (Psal. cxxvi, 3): *Cum dederit di-*

lectis suis somnum, ecce hereditas Domini, filii merces, etc. Nam anima Dei amore, sive charitate mota, tota, inquit, pergit in Deum, unicuique ei, ac perfectum desiderium est, ut introducat eam rex in cubiculum suum, ut ipsi adhæreat, ipso fruatur. » Et Hugo a S. Victore, l. II *De sacram.*, cap. 8, perspicue demonstrat, purum Dei amorem non excludere desiderium Dei, quatenus beatitudo nostra est, sed necessario huiusmodi desiderium involvere, quia diligere nil aliud est quam illud velle habere, quod diligimus. Item, qui dolent, quod Deum, ut par est, non diligant, ac magis ipsum diligere cupiunt, jam Deum, ut omnis iustitiæ fontem diligere incipiunt; ac proinde sufficienter contriti censendi sunt ad absolutiorem sacramentalem recipiendam. Nam desiderium amoris initium amoris est. Hinc Guillelmus Parisiensis, l. *De sacram. pœnit.*, cap. 6, inquit: « Qui quærit amare Deum, utique jam amat Deum, licet nondum ex amore, quem quærit. Cum enim quærat amare Deum, utique desiderat amare Deum; qui autem desiderat, amat. Amat ergo amare Deum, et non amat illud, nisi propter Deum. » Tandem, qui firmum et efficax propositum habeant non peccandi de cætero, etiam in Deum amare firmo proposito secum ipsi constituunt. Proponunt enim servare maximum mandatum, amandi scilicet Dominum Deum ex toto corde; illum igitur amare incipiunt. Nonne enim vero fur est, quisquis gerit furandi propositum? Nonne adulter est, quisquis firmum adulterandi propositum concepit? Nonne avarus, sive amator pecuniæ est, quisquis firmo proposito decrevit pecuniam amare? Eadem igitur ratione Dei amator est, quisquis firmo proposito decrevit Deum amare. Quisquis autem peccatum sincere detestatur, et deinceps non peccare decrevit, Deum amare sincere desiderat ac firmiter decernit. Quomodo enim illum veteris amoris pœniteret, qui novo amore succendi non inciperet? Quomodo creaturarum cupiditatem detestaretur, qui cor suum non devoveret Creatori? Quomodo diceret, *Iniquitatem odio habui, et abominatus sum*, qui una non diceret, *Legem autem tuam dilexi?* (*Psal. cxxviii, 163.*)

(53. XXIII. Hæc quantum ad cordis contritionem, quibus unum addendum superest, ut recte lectores intelligant, quæ minus tuta in secundo articulo reputantur, n. 16. Auctor ex Gobat et Lessio ait, sufficere ad justificationem in hoc sacramento etiam remississimum dolorem, dummodo verus dolor sit ex motivo supernaturali. Si dolor huiusmodi peccati affectum excludat, non dubito, quin sufficiat; cum quandoque sensibilis apparere possit dolor *remississimus*, quia motivum remotissimum apparet noxamento sensibili, re tamen vera talem potest in animo, et ratione dispositionem habere, quæ peccati affectum excludat. At non adeo facile probanda in usu est huiusmodi doctrina, cum gravem Tridentini Patres dolorem exposcant, cumque peccatum mortale, quod

maximum malorum est, gravissimum in sui detestationem dolorem requirat. Quamobrem opinio illa de remississimo dolore suspecta esse potest.

(54. XXIV. In eod. art. n. 91, ait auctor, « non peccare pœnitentem contra integritatem confessionis, si uni confessario mortalia, et postea alteri bonam opinionem de ipso habenti, nimia verecundia affectus, confiteatur sola venialia. » Stat utique confessionis integritas, sed cum hac via pœnitens graviter peccandi periculo se exponat, huius doctrinæ usus non probandus, sed damnandus est. Audiatur auctor summæ Alexandrinæ, *De sacram. pœnit.*, n. 102, ubi ait: « Hypocrisis est, et periculo peccandi mortaliter se exponit, qui duos eligit confessarios, quorum uni venialia duntaxat, alteri vero lethalia peccata aperiat. » Peccat enim ille contra sinceritatem Pœnitentiæ sacramento debitam; et inanis gloriæ studio inflammatus, suæ potius famæ et existimationi, quam animæ saluti et gloriæ Dei consulit; ac præterea exponit se periculo frequentioris prolapsionis in peccata mortalia, si confessarium adeat, vel imperitum, vel cui est ignotus, qui proinde opportuna pœnitentiæ et satisfactionis remedia non applicet; can. *Consideret*, dist. *De pœnitent.* Qui autem ita est affectus, ut confessario suo mortale peccatum non aperiret, si alterius confessarii copiam non haberet, procul dubio peccat lethaliter.

(55. XXV. Num. 127, probat auctor P. Vivæ, aliorumque opinionem, qui aiunt, circumstantiam consuetudinis per se loquendo aperiendam in confessione non esse, sed per accidens tantum, dum scilicet de ea pœnitens a confessario interrogetur. At doctrina hæc falsa visa est nostris theologis, ac omnino improbanda. Hæc enim circumstantia peccati gravitatem plurimum auget. Nam Christus Dominus Lucæ II, de recidivo loquens ait: *Et sunt novissima hominis illius pejora prioribus*, et S. Thomas 1-2, q. 98, art. 2, probat eum, qui peccat ex habitu et consuetudine, « peccare ex certa malitia; » et in 4, dist. 22, q. 1, art. 3, refellens contrariam opinionem, inquit: « Sed ex hac opinione videtur relinqui, quod non possit plene recidivantis morbo remedium adhiberi; multa enim expediunt ad spiritualem salutem recidivantis, quæ non sunt necessaria innocenti; ut scilicet circa eum major cautela adhibeatur. » Et sane annon pœnitens ad sacrum ministrum accedere tenetur, tanquam ad doctorem, ad iudicem, ad medicum? Quomodo ergo muneri satisfaciet suo, si consuetudinis vitium non aperiat doctori, qui salutariter instruat; iudici, qui æquam de eo sententiam ferat; medico, qui salutarem medicinam præscribat? Nisi enim pœnitentiæ ministro status pœnitentis apprimè sit cognitus, is antedicta officia rite et salutariter exercere non potest. Vitiosa ergo consuetudo ad statum peccatoris aperiendum necessario manifestanda est; quod innuere procul dubio voluit Innocent. XI, dum hanc propositionem damnavit: « Non

tenemur confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem; » ac clarius constat ex nota, quam eidem affinxit clerus Gallicanus anno 1700, per hæc verba: « Falsa est, temeraria, in errore inducit, sacrilegis favet, Christianæ simplicitati, ministrorum Christi judiciariæ potestati, confessionis integritati, atque ipsius sacramento institutioni ac fini derogat. » Ecce, quæso, interroganti peccandi consuetudinem fateri pœnitens cogitur, nisi quia consuetudo hæc certam malitiam habet, » ut loquitur S. Thomas, nisi quia peccatum est Ecclesiæ clavibus subjiciendum, nisi quia morbus est animi, cui medicus spiritualis apte medicinam designare ac tribuere debeat? Nam quæ peccata non sunt, nec pœnitens manifestare tenetur, nec adigi ad ea confitenda a confessario potest. (56. Quoniam hic de circumstantia agimus, placet etiam adnotare et refellere, quod num. 148 scribit, de eo qui circumstantiam speciem mutantem inculpabiliter omiserit, quam ita debeat postea in alia confessione aperire, ut non teneatur fateri peccatum, si sola declarari circumstantia possit. Quis namque sanæ mentis homo concipiat fieri id rite posse? Quin enim iterum peccatum dicatur, quodnam iudicium de circumstantia ferri potest? Et quomodo circumstantia peccati malitiam explicabit, cui sit satisfactio injungenda, nisi peccatum ipsum declaratur?

(57. XXVI. De confessionis integritate periculo non carent, quæ num. 143 ejusdem secundi articuli exposita, atque probata sunt; nempe dum scripsit: « non iterandam confessionem bona fide factam; vel confessario ita ignaro et indocto, ut inter veniale et mortale peccatum discernere nequiverit; imo etsi existimarit veniale, quod mortale peccatum esset; vel confessario surdastro, semidormienti et distracto, qui aliqua peccata etiam mortalia non audierit, modo in eo nulla pœnitentis culpa interesserit. » Nolo hic cum Lucio disputare de speculatione, et num theorice sustineri hæc doctrina possit. Usus doctrinæ perniciosus assero, ac non modo non consulendam, sed ne scribendam quidem fuisse ab auctoribus arbitror, ne apud imperitos vulgata pravam illorum consuetudinem fovaret, qui de industria imperitos, aut surdastros confessarios adeunt, ut minori cum verecundia peccata fateantur; ut facilius, et quin de dispositionibus necessariis interrogentur, absolutionem obtineant; et ut etiam minima injungatur ipsis pro satisfactione pœnitentiæ. Hæc sane, indicia cum sint, pœnitentes aut dispositos non esse, aut saltem parum de dispositione sollicitos, periculi plena sunt. At hæc sunt, quæ expositam numeris illis doctrinam fovent. Quamobrem illis in casibus prudentem confessarium consulere oportere eio pœnitentes, ad iterandam confessionem. Nam quis sanæ mentis homo, qui cum doctorem adierit pro rei suæ familiaris instructione oblinenda, atque hunc omnino ea de re imperitum repererit, alium peritum et doctum non quærat? Quis est,

qui postquam iudicem adierit pro domesticæ rei causa expedienda, illumque adeo ignarum repererit, ut quæ ipsius causa sit, non intelligat, alium iudicem non inquirat, si liceat, qui, causa cognita, pro iustitia decernat? Quis denique erit, qui gravi morbo pressus, dum medicum advocaverit, qui nec morbum agnoscat, nec præscribere aptam medicinam sciat, alium non accersat medicum peritum et doctum, qui pro morbi qualitate decernat? At pœnitentes ad sacros ministros accedere tenentur veluti ad doctores, qui eosdem instruant et moneant; veluti ad iudices, qui eorundem cognita de æterna salute causa, æquam sententiam ferant, ac debitam satisfactionem decernant; veluti denique ad medicos, qui adversus animi morbos, salubres atque aptissimas medicinas præscribant. Quæ cum ita se habeant, quis hominem pœnitentem, qui ad eum accesserit ministrum, quem ineptum omnino norit ad salutarem instructionem, ad rectum justumque iudicium ferendum, atque ad debitam ei medicinam designandam, non moneat et consulat, ut doctum adeat, et peritum ministrum, ut ab eo exposcat salutarem, juxta miseram sui conditionem, instructionem, rectum de patris a se peccatis iudicium, ac proficinas pro istis deinceps præcavendis medicinas? Deinde, dum pœnitens se a confessario deceptum agnovit, annon alium adire tenetur, qui ipsum recte instruat? Dum vero tam ignaro ministro confessus sit peccata sua, ut mortale pro veniali peccato habuerit, jam scit se in hoc fuisse deceptum, ac prudenter existimat, se in reliquis quoque deceptum fuisse. Ad surdastros vero, semidormientes et distractos quod spectat, si pœnitens dubitet plura non audivisse peccata, fatentibus omnibus, iterare confessionem debet. At hæc dubitatio non adeo facile excludi potest, ut consideranti patet, quamobrem non adeo facile vulgata est probanda auctoris assertio, cum admodum difficile sit pœnitenti scire, quodnam sit peccatum, quod non audierit; et cum facile opinio hæc ansam præbere possit minus fervidis hominibus adeundi suspectos huiusmodi confessarios. Hactenus de his, quæ secundo articulo continentur. Pauca nunc addemus circa tertium articulum, qui est *De satisfactione*.

(58. XXVII. Satisfactio voluntaria est pœnæ permissio ad compensandam injuriam Deo illatam, ipsumque placandum, cum firmo proposito peccata in posterum omni studio vitandi. Hanc injungere pœnitenti tenetur sacerdos; pro viribus enim conari debet, ut integrum sit pœnitentiæ sacramentum, quod sine satisfactione integrum procul dubio non esset. Concilium Tridentinum, sess. xiv, c. 8, hæc habet: « Debent ergo sacrootes Domini, quantum spiritus, et prudentia suggesserit, pro qualitate criminum et pœnitentium facultate, salubres et convenientes satisfactiones injungere; ne, si forte peccatis coniveant, et indulgentius cum pœnitentibus agant, levissima quædam opera pro gravis-

simis delictis injungendo, aliorum peccatorum participes efficiantur. » Et S. Carolus Borromæus, in Instructionibus sacramenti Poenitentiae: « Injunget, inquit, poenitentiam pro culpæ et personæ ratione; ita ut superbis humilitatis opera: carnis voluptatem sectantibus, jejunia, abstinentiam, cilicii gestationem, aliamque corporis macerationem pro peccati gravitate indicat; in oratione negligentibus, ut singulis diebus mane saltem, et vespere orationi vacent; feria secunda, et aliis certis feriis pro defunctis orent; certis item definitisque diebus devote visitent stationales et præcipuæ devotionis ecclesias et altaria, præsertim in Quadragesima et in Adventu: mundi pompas, choreas, aliaque opera Sathanæ consecantibus, eam poenitentiam imponant, ut in hebdomada mane certis diebus (id quod in singulos dies etiam faciendum esse gravissime beatus Chrysostomus monet) sancta meditatione sibi proposita, solemnem illam sponsonem, quam per compadres in baptismo sancte fecerunt, redintegrent, intime Deum precando; in qua precatione firmo stabilique animi proposito statuunt, se Christo Domino adherere, renuntiareque iterum atque iterum sæculi pompis, operibus tenebrarum, et diabolo in primis, cui se adversarios esse, et professi sunt, et profitentur perpetuo. »

(59. XXVIII. Hæc autem poenitentia sunt genera a sanctis viris accepta et ecclesiasticæ disciplinæ interpretibus, quæ pro peccatorum ratione adhiberi etiam nunc poterunt, attenta etiam personarum qualitate.

« Ut poenitens vestium sericarum usu, auri ornamento, conviviorum apparatu, venatione aliquo certo tempore absteineat.

« Ut egentibus hominibus cibum suppeditet ac ministret, pedes item lavet.

« Ut peregrinos pro facultatum ratione hospitio excipiat.

« Ut in publica domo hospitali, locove pio aliquot dies operam navet.

« Ut visitet, qui in carcere sunt, eosdem consoletur, et, cum per facultates potest, alat certo præscripto tempore.

« Ut se per aliquot dies in monasterium aliquod, aliumve remotum locum abdat, ubi poenitens vivat.

« Ut aliquot diebus carne aut vino item absteineat.

« Ut certis diebus, præsertim feria quarta, sexta et Sabbato jejundet; vel etiam vescat solum pane et aquæ potu utatur.

« Ut certo aliquo tempore non equitet.

« Ut, si facultates suppetant, certam pecuniæ, aut frumenti, aut vini quantitatem in eleemosynam pauperibus Christi conferat.

« Ut genibus flexis, aut etiam brachiis extentis in modum crucis, certo tempore et hora præfinita, ante crucem, aliamve sacram imaginem in Ecclesia oret.

« Ut humi aliquandiu jaceat cubetve.

« Ut flagella certis præscriptis diebus adhibeat.

« Ut cilicium aliquot dies induat.

« Ut religiosos aliquam peregritationem suscipiat sancteque conficiat.

« Ut statos Psalmos Poenitentiales, aliasque poenitentiales preces pie recitet aliquo dierum spatio.

« Ut certas ecclesias, puta stationales, vel præcipuæ devotionis visitet. »

(60. XXIX. Satisfactio itaque pars integralis sacramenti est, ac suscipienda a poenitente est, ut peccatum in se puniendo Deo satisficiat. Si pars integralis est sacramenti, facile patet, non posse a poenitente sine gravi culpa omitti, etiamsi levis sit, vel pro levi culpa a confessario injuncta. Licet enim venialia peccata vel mortalia jam confessa non necessaria, sed tantum sufficiens materia hujus sacramenti, tamen posito, quod confiteri ea poenitens velit, et sacramentum suscipere, partes, quas sacramentum requirit, sub gravi culpa adimplere tenetur. Sunt vero satisfactiones partes sacramenti. Gravitas vero illius obligationis, non a levi vel gravi satisfactionis materia, sed a sacramenti natura repetitur, ut observat optime Elizalde. Quamobrem corrigendus Ferraris est n. 16, oppositum asserens, et ob eandem rationem improbandum videtur, quod n. 22, asseritur de eo, qui sine animo satisfaciendi pro injuncta poenitentia opera illa fecerit, quæ injuncta a confessario fuerant. Nam qui animo non contendit satisfacere oneri a sacro ministro injuncto, atque ita integrum perficere sacramentum, opus efficit, quod nulla ratione ad sacramentum refertur; sola enim facientis voluntate ad illud refertur; ergo opus illud integra pars sacramenti haberi non potest; præsertim cum præsumatur alia de causa ab homine factum, qui secum ipse constituerit alio voluisse tempore pro injuncta poenitentia opus illud suscipere.

(61. XXX. Ac multo minus ferri potest, quod num. 34 astruitur, scilicet imponi posse pro poenitentia opus aliunde præceptum. Audiatur Gabriel Antoine, *De poenitent.*, art. 3, q. 3, ubi ait, non posse hæc opera licite imponi, si poenitens possit alia præstare. Quia ex concilio *Trid.*, sess. XIV, cap. 8: « Satisfactio, quam imponunt, non sit tantum ad novæ vitæ custodiam, et infirmitatis medicamentum, sed etiam ad præteritorum vindictam et castigationem. » At opera jam aliunde præcepta nequeunt esse ad vindictam et castigationem peccatorum præteritorum; nam etiamsi nulla peccata commisisset poenitens, teneretur illa præstare, nec illis iterum impositis puniri censetur. Ideo restitutio injuriæ et damni compensatio, ac fuga occasionis peccandi non sunt satisfactiones vindictivæ.

(62. Porro confessarius censendus est imposuisse opus non aliunde præceptum, nisi aliud exprimat, vel ex circumstantia colligatur, nam hæc est rationabilis ejus intentio. Quare si simpliciter imponat jejunium, poenitens non satisfacit jejunando

uno die, in quo ex præcepto Ecclesiæ, vel ex voto tenetur.

(63. XXXI. Duo quoque alia in articulo de satisfactione supersunt animadversione digna. Primum occurrit in num. 15, ubi eximitur ab onere iterandæ confessionis poenitens, qui inculpabiliter vel culpabiliter injunctæ poenitentia oblitus, eandem prætermiserit; sed sufficere asseritur, « ut in alia confessione petat sibi imponi aliam congruam poenitentiam pro peccatis, quæ confiteri solet. » Nam quam ratione poterit congruam pro peccatis poenitentiam recipere, nisi peccata sua confessario manifestet? Et quomodo confessarius causa cognita poenitentiam præscribet, ut jubet Tridentina synodus, si peccata ipsi non ostendantur per eorumdem confessionem? Tenetur ergo poenitens ille iterare confessionem; sicuti etiam iterare confessionem debet, qui poenitentiam commutari velit ab alio confessario rationabili de causa, cum hic non possit judicium ferre, nisi causa cognita, cumque debitam pro peccatis vindictam decernere, atque aptam medicinam præscribere nequeat, quin cognita per confessionem peccata sint, ac status poenitentis exploratus; quamobrem dum ab eodem confessario quoque poenitentia commutatio exquiratur, si hic confusam saltem peccatorum memoriam, ac status poenitentis notitiam non servet, etiam ipse cogere poenitentem debet ad confessionem iterandam. (64. Alterum occurrit n. 51, ubi inter causas minuendi poenitentiam jubilæum, et indulgentia recensetur; id vero jam refutatum est in nostra de indulgentia appendice. Ac refelli quoque ex eo potest, quia Seraphicus patriarcha Franciscus, lumine cœlesti perfusus, intellexit ex 24 millibus hominum Assisium confluentium, quatuor aut sex, ni fallor, lucratos fuisse indulgentiam illam plenariam. Debitum satisfactionis exhibendæ Deo certum et liquidum est, et jure divino solvendum; indulgentiarum assecutio incertissima: et pauci sunt, qui eas assequantur: debitum autem certum solutione incerta non exstinguitur. Rogo ergo benignos nostros theologos, ut observent et intelligant, clavium potestatem, sacramenta et indulgentias non ad extenuandas virtutes, nec ad impediendum virtutis exercitium, sed in subsidium imbecillitatis nostræ et ad fovendam, roborandam, perficiendamque virtutem fuisse a Christo Domino hominibus concessa.

Ad præfatum articulum animadversiones auctoris.

(1. In hoc articulo R. Theologus inter alia carpit sub n. 36, eorum opinionem, qui cum Lacroixio, aliisque benignioribus theologis tuerentur, sufficere in poenitente dolorem de peccatis ob metum poenarum temporalium, ut a Deo immissarum, vel *immittendarum*; et progrediens asserit, ad rem non facere allatum a me Ninivitarum exemplum. Ast tamen Ninivitarum exemplum ad id affertur ab ip-

somet conc. *Trid.*, sess. XIV, c. 4, et a Ben. XIV, *De syn. diœc.*, l. 7, c. 13, num. 3, et a theologis passim, quos inter illud affert practissimus Monacell., in *Formular. legal. pract.*, part. II, tit. 16, formul. 2, n. 15, editionis Romanæ ann. 1706, ubi sub n. 13, dicit, quod dicta sententia est tuta, et sub n. 16, allegatis pro ipsa S. Thoma, Scoto, Suarez, aliisque pluribus magni nominis theologis, subjungit: « Et tandem eam probat et admittit Ecclesia, quod non permetteret, si tuta non esset, exponendo periculo invaliditatis sacramentum cum damno tot animarum, adeoque non includitur (ut falso præ tendit noster theologus) in propositione prima ex damnatis ab Innocentio XI, quæ dicit: « Non est illicitum in sacramentis, relicta tutore, » etc., quia decretum loquitur de propositionibus mere probabilibus, et non de nostra quæstione, super qua adest specificum decretum Alexandri VII, supra relatum, quo præcipit, quod nullus audeat illam censura ecclesiastica taxare, donec a S. Sede hac in re aliquod fuerit definitum. » Hæc ad litteram ille, qui egregium suum opus satis, superque probatum absque ulla minima censura Romæ typis tradidit. Decretum autem Alexandri VII, quod jam fuit allatum supra n. 8, a me, refertur etiam a Benedicto XIV, *l. c.*, n. 9, ubi subjungit: « Caveant proinde episcopi, ne in suis synodis, aut instructione sacerdotum, quam synodis quandoque attexunt, aliquid decernant, aut de attritionis mere servilis ad sacramentum Poenitentia sufficientia, aut de amoris saltem initialis necessitate: adhuc quippe sub judice lis est, adhuc impune pro una et altera sententia dimicatur. » Et deinde refert card. Gottum non requirentem in poenitente amorem Dei, ne initialem quidem ad justificationis gratiam in sacramento Poenitentia assequendam, et Claudium Frassen, opera et cura Patris Caroli Jacobi Romilli ordinis Minorum Conventualium generalis ministri Romæ typis recusum, strenue defendentem, attritionem ex solo metu poenarum et gehennæ atque ex amore concupiscentiæ, seu affectu spei conceptam, modo supernaturalis sit, omnemque excludat voluntatem peccandi, esse sufficientem dispositionem ad sacramentum. Poenitentia fructum in se derivandum: relatisque aliis, in cit. cap. 3, hinc inde diversa sententibus, sic sub dict. n. 19 expresse concludit: « Hinc recte intulit Berti theologus, t. VII, lib. xxxiv, cap. 5, nihil hactenus a Sede Apostolica de hac quæstione decisum, sed libertatem cuique datam ex præfatis opinionibus eam eligendi ac docendi, quam maluerit. » Et tamen theologus noster indebile hic arguit me, quamvis ego *supra* n. 10, sic expresse tradam: « Quibus positus, opinor, non scrupulizandum, et ipsamet supernaturalis attritionis actum ex sui natura, vel explicite, vel implicite secum semper ducere aliquem Dei amorem: » movetur enim poenitens per attritionem ad aversionem a peccatis, et conversionem ad Deum, estque illi supernaturalis dolor de pecca-